

SIMURG'NING YAGONALIGI: NAVOIYNING ATTOR MADHIYASIGA BAG'ISHLANGAN QARASHI

Choriyeva Munisa

Termiz davlat pedagogika instituti
O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi
4-bosqich talabasi

Ashurova Muhayyo

Termiz davlat pedagogika instituti
O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi
4-bosqich talabasi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola Alisher Navoiy dostonining o'n uchinchi bobini tahlil qiladi. Bob buyuk forsig'o'y adib Farididdin Attor madhiga bag'islangan bo'lib, uning shaxsiy fazilatlari va ijodiy merosini yoritadi. Qushlar yig'ilishi va Simurg podshohining yagonaligi orqali adolat, martaba va fazilat mavzulari ko'rsatiladi. Maqola dostonning badiiy, axloqiy va ma'rifiy qadriyatlarini batafsil tahlil qiladi.

Kalit so'zlar: Lison ut-tayr, o'n uchinchi bob, Farididdin Attor, qushlar yig'ilishi, Simurg, adolat, martaba, fazilat.

ABSTRACT

The article analyzes chapter thirteen of Alisher Navoi's Lison ut-tayr. This chapter is devoted to the praise of the great Persian poet Farididdin Attor. Navoi emphasizes Attor's creative legacy and spiritual richness, comparing it to abundant treasures of the world. The main narrative describes a gathering of birds, their quest for rank and virtue, and the need for a just ruler, Simurg. The

chapter highlights justice, virtue, and the moral lessons embedded in Attor's works, demonstrating the didactic and philosophical dimension of Navoi's poetry.

Keywords: Lison ut-tayr, chapter thirteen, Farididdin Attor, birds' gathering, Simurg, justice, virtue, rank.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена анализу тринадцатой главы поэмы Алишера Навои *Lison ut-tayr*. Глава посвящена восхвалению великого персидского поэта Фаридиддина Аттара. Навои подчеркивает творческое наследие Аттара и его духовное богатство, сравнивая его с обилием сокровищ мира. Основной сюжет описывает собрание птиц, их стремление к рангу и добродетели, а также необходимость справедливого правителя, Симурга. Глава освещает вопросы справедливости, добродетели и нравственных уроков, заключенных в произведениях Аттара, демонстрируя дидактическое и философское измерение поэзии Навои.

Ключевые слова: *Lison ut-tayr*, тринадцатая глава, Фаридиддин Аттар, собрание птиц, Симург, справедливость, добродетель, ранг.

KIRISH

Alisher Navoiyning *Lison ut-tayr* dostonida o'n uchinchi bob buyuk forsiyo'ly adib Farididdin Attor madhiga bag'ishlangan bo'lib, unda Navoiy shoir taxallusini majoziy nisbatlar orqali yoritadi va Attorning shaxsiy fazilatlari hamda ijodiy merosini madh etadi. Ushbu bob nafaqat badiiy jihatdan, balki ilmiy va ma'rifiy jihatdan ham muhim ahamiyatga ega. Doston bobida Navoiy Attorning boyligi, ilmiy va ma'naviy donoligi dunyodagi barcha boyliklardan ustun ekanligini ifoda etadi. Bu yerda shoir so'z san'ati, tashbih va qiyos vositalaridan foydalangan holda, Attor asarlarining xalq uchun

foydaliligi va ahamiyatini keng yoritadi. Kirish qismida bobning asosiy mavzulari, ya'ni qushlar yig'ilishi, ularning martaba va fazilatlari bo'yicha joy talashishlari, adolatli podsho Simurg mavjudligi va Hudhud qushining roli haqida umumiy tushuntirish beriladi. Shuningdek, dostonning ma'naviy, axloqiy va didaktik qadriyatlarini ochib berish orqali, bobning Navoiy ijodidagi o'rni va uning o'quvchi va kitobxonlarga ta'siri yoritiladi.

Ushbu bobning ilmiy va badiiy ahamiyati quyidagilarda namoyon bo'ladi:

1. **Adabiy qiymat** – Navoiy Attorning shaxsiy fazilatlari va ijodini madh etish orqali o'z asarini boy badiiy vositalar bilan boyitadi, so'z san'atining noziklik va mahoratini ko'rsatadi.
2. **Ma'rifiy qiymat** – Attorning asarlarini xalq uchun gulqandga o'xshatish orqali, ularning ilmiy, axloqiy va tarbiyaviy ahamiyati ta'kidlanadi.
3. **Ma'naviy ahamiyat** – Qushlar yig'ilishi va Simurg obrazlari orqali adolat, martaba va fazilat mavzulari yoritilib, insoniyat uchun axloqiy saboqlar beriladi.
4. **Tarixiy va madaniy ahamiyat** – Navoiy bobda fors va turkiy adabiyotlar o'rtasidagi bog'liqlikni, shuningdek, o'rta asrlar adabiy muhitini ko'rsatadi.

Kirish qismi shuningdek, o'n uchinchi bobning mavzusi va maqsadini umumiy shaklda kitobxon bilan tanishtiradi, Navoiy ijodidagi didaktik va falsafiy qatlamlarni ochib beradi. Shu tarzda kirish qismi bobning asosiy g'oyasi va ilmiy ahamiyatini yetkazishga xizmat qiladi, bobning keyingi qismlari – muhokama, natijalar va xulosalar – uchun mustahkam asos yaratadi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Dostonning o'n uchinchi bobida Alisher Navoiy Farididdin Attor madhiga bag'ishlab, uning ijodiy va ma'naviy merosini chuqur tahlil qiladi. Bobning

muhokama qismi Navoiy badiiy mahorati, tashbih va soʻz oʻyinlari orqali Attorning shaxsiy fazilatlarini, asarlari foydaliligini va xalq madaniyati uchun ahamiyatini yoritadi. Navoiy oʻz dostonida Attorning boylik va dur-u gavharlar bilan ifodalangan qudratini tasvirlab, uni inson ruhiyati va ilm-fani bilan bogʻlaydi. Bu tasvir orqali shoirning adabiy va falsafiy qarashlari, shuningdek, maʼnaviy qadriyatlarni qadrlashdagi nuqtai nazari ham ochib beriladi. Muhokama qismida shuningdek, qushlar yigʻilishi voqeasi tahlil qilinadi. Har bir qush oʻzini eng yuqori martaba va fazilatga ega deb hisoblab, joy talashadi. Bu jarayon orqali Navoiy insonlar orasidagi ixtilof, adolat va liderlik masalalarini ham oʻquvchiga yetkazadi. Hudhud qushining Simurg obrazini tanlab, adolatli va yuksak fazilatga ega podshohning oʻrni, boshqalarga yoʻl-yoʻriq koʻrsatishdagi roli ochib beriladi. Hudhud qushi – masʼuliyat, donolik va ilm ramzi sifatida koʻrsatiladi. Dostonning natijalar qismida esa, Navoiy Attor asarlarini sanab oʻtib, oʻzi yozadigan dostonning mazmuni va shakli bilan Attorning *Mantiq ut-tayr* asariga javob boʻlishini taʼkidlaydi. Bu bob orqali oʻquvchi shoirning ijodiy muloqoti, badiiy qarashlari va klassik adabiyotlar bilan dialogini tushunadi. Bob shuningdek, shaxsiy fazilatlar – sabr, adolat, dono fikr, ixtiloflarni hal etish qobiliyati va boshqalar – orqali oʻquvchiga maʼnaviy saboq beradi. Natijalar qismida shuningdek, Navoiy ijodining umumiy maqsadi ham ochiladi: u Attorning merosini yuksak qadrlash bilan birga, oʻquvchiga ilm-fan, maʼnaviyat va axloqiy qadriyatlarni etkazishni maqsad qilgan. Bu bob shoirning didaktik yoʻnalishini ochib beradi, shuningdek, oʻquvchida adabiy tafakkur va badiiy did hosil qiladi. Muhokama va natijalar orqali bob nafaqat badiiy asar sifatida, balki maʼnaviy va axloqiy saboq beruvchi vosita sifatida ham oʻrganiladi.

XULOSA

Dostonning oʻn uchinchi bobida Alisher Navoiy Fariddin Attor madhini chuqur va badiiy uslubda ifodalaydi. Ushbu bob shoirning soʻz oʻyinlari,

tashbih va majoziy nisbatlar orqali Attorning shaxsiy fazilatlarini yoritish, uning asarlarining xalq uchun foydali ekanligini ta’kidlash maqsadida yozilgan. Navoiy Attorning ijodini boylik va dur-u gavharlar bilan ifodalab, ularni inson ma’naviyati va ilm-fani bilan bog‘laydi, shu orqali o‘quvchiga adabiy tafakkur va badiiy didni rivojlantirish imkonini yaratadi. Bobdagi qushlar yig‘ilishi voqeasi orqali Navoiy ijtimoiy va ma’naviy qadriyatlarni ham ochib beradi. Har bir qushning o‘zini eng yuqori martabaga munosib deb bilishi, ixtilof va nizolar paydo bo‘lishi, Hudhud qushi orqali adolatli va dono podshohning roli – bularning barchasi shoirning inson va jamiyat hayotidagi murakkabliklarni badiiy vositalar bilan tasvirlash uslubini namoyish etadi. Simurg obrazining yagona va yuksak sifatlari orqali esa rahbarlik, mas’uliyat va bilim ahamiyati ochib beriladi.

Xulosa sifatida shuni ta’kidlash mumkin:

1. Navoiy o‘zining ijodiy mahorati bilan Attorning ijodini yuksak qadrlaydi va uni xalq madaniyati uchun foydali deb hisoblaydi.
2. Bob nafaqat badiiy, balki ma’naviy va axloqiy saboq beruvchi vosita sifatida o‘quvchiga yetkaziladi.
3. Qushlar yig‘ilishi va Simurg obrazlari orqali shaxsiy fazilatlar, adolat va ijtimoiy mas’uliyat mavzulari chuqur tahlil qilinadi.
4. Navoiy ijodi va Attor merosi o‘rtasidagi muloqot, klassik adabiyotlar bilan dialog shaklida ifodalanadi, bu esa o‘quvchida badiiy tafakkur va ma’naviy qarashlarni rivojlantiradi.
5. Bob shoirning didaktik yo‘nalishini ochib beradi, u orqali o‘quvchi ilm-fan, ma’naviyat va axloqiy qadriyatlarni o‘rganadi.

Shunday qilib, o‘n uchinchi bob nafaqat Alisher Navoiy va Farididdin Attor ijodi o‘rtasidagi badiiy munosabatni ochib beradi, balki o‘quvchiga ma’naviy, axloqiy va ijtimoiy saboqlarni yetkazish imkonini yaratadi. Ushbu

bob Navoiy dostonining umumiy falsafiy va badiiy mazmunini yanada boyitadi va o'quvchi ongida qushlar, Simurg va Attor obrazlari orqali doimiy esda qoladigan badiiy tasavvurlarni shakllantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Sirojiddinov Sh., Davlatov O., Yusupova D. *Navoiyshunoslik* / darslik. — Toshkent: Tamaddun, 2018. — 520 b.
2. Navoiy, A. *Lison ut-tayr*. — Toshkent: Sharq, 2007. — 480 b.
3. Attor, F. *Mantiq ut-tayr*. — Tehron: Markaziy Nashr, 2010. — 350 b.
4. Navoiy, A. *Xamsa* (to'plam). — Toshkent: Fan, 1990. — 600 b.
5. Khalid, M. *Classical Persian Literature and Its Influence*. — London: Routledge, 2015. — 420 b.
6. Subhani, M. *The Life and Works of Fariduddin Attar*. — Tehran: Nashr-i Elm, 2012. — 290 b.
7. Mirza, R. *Alisher Navoiy: Life and Literary Heritage*. — Tashkent: Akademiya, 2011. — 480 b.
8. Yarullayev, S. *O'zbek mumtoz adabiyoti tarixi*. — Toshkent: Fan, 2005. — 350 b.
9. Mustafo, D. *Navoiy va Sharq shoirlari*. — Toshkent: Sharq, 2008. — 400 b.